

بررسی تطبیقی جرم سقط جنین در حقوق ایران و

جمهوری عربی مصر

محمود سرخه^۱، اکبر برزگر^۲

^۱ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، مدرس دانشگاه

^۲ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی مدرس دانشگاه، وکیل پایه یک دادگستری

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

محمود سرخه

msorkkeh38@gmail.com

چکیده

حقوق جزای ایران از سقط جنین هم مانند بسیاری از جرائم و موضوعات کیفری تعریفی بدست نداده است. مقررات مربوط به سقط جنین در مواد ۶۲۲-۶۲۳-۶۲۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) و ۱۷۱۶ الی ۷۲۱ قانون مجازات اسلامی در بخش دیات آمده است. در این مبحث سعی شده است تا مباحث تعریف سقط جنین در فقه، ادله موافقان سقط جنین که اهم این ادله حقوق و آزادی زن، حفظ جان مادر، حفظ سلامت جسمی و روانی مادر و زنا به عنف است و نیز سقط جنین در پزشکی قانونی، عنصر قانونی جرم، عنصر مادی، و عنصر معنوی یا (روانی) به عنوان ارکان تشکیل دهنده جرم سقط جنین را مطرح کنیم. و نیز کیفر سقط جنین یا حمل در مراحل مختلف حیات، کیفر سقط جنین یا حمل مستوجب دیه، کیفر سقط جنین یا سقط حمل تعزیری که شامل (دلالت به سقط حمل، سقط جنین به مباشرت و راهنمایی طبیب یا قابله یا دارو فروش، سقط جنین عمدی یا ایراد ضرب و یا اذیت و آزار زن حامله است را مورد بررسی قرار دهیم و در پایان این فعل مجرمانه در قانون مجازات اسلامی ایران را با قانون مجازات جمهوری عربی مصر مطابقت داده و تفاوت و تشابه آنها را در خصوص بزه موصوف بیان نماییم.

واژگان کلیدی: سقط جنین، حقوق تطبیقی، ایران، مصر

مقدمه

در کشورهای توسعه یافته، سقط جنین در مواقعی که خود خواسته باشد مطابق با قوانین علمی، از جمله امن ترین روشها در پزشکی است. با این حال سقط جنین ناسالم (که توسط فرد بدون آموزش مناسب و یا خارج از محیط های پزشکی انجام می شود) سالانه مرگ مادران زیادی را در سطح جهان به جا می گذارد. سالانه میلیون ها سقط جنین انجام می شود که اکثر آنها به شکل ناسالم می باشد. در بعضی از کشورها زنان از داشتن امکانات درمانی و حق انتخاب برای سقط جنین محروم هستند. سقط جنین عمدی دارای سابقه تاریخی طولانی است و توسط روش های مختلفی چون سقط کننده های گیاهی، استفاده از ابزار تیز، آسیب جسمانی و دیگر روش های سنتی انجام می شده است. علم پزشکی معاصر با بهره گیری از داروها و روشهای جراحی، سقط جنین را راحت کرده است. قانونی بودن، همه گیر بودن، وضعیت فرهنگی، و وضعیت مذهبی در نوع نگاه به سقط جنین، تفاوت قابل ملاحظه ای ایجاد می کند در بسیاری از نقط جهان بحث های جنجالی بر سر قانونی و اخلاقی بودن، سقط جنین وجود دارد، آموزش و خدمات تنظیم خانواده برای پیشگیری از بارداری در سراسر جهان، در حال افزایش است که باعث کاهش سقط جنین به طور گسترده می شود. قانونی شدن سقط جنین می تواند میزان بزهکاری را به طور ناگهانی و جدی کاهش دهد.

حقوق جزای ایران از سقط جنین همانند بسیاری از جرایم و موضوعات کیفری تعریفی بدست نداده است شاید جامعه ترین تعریف حقوقی آن: "از بین بردن آگاهانه حیات جنین-خارج کردن عمدی از رحم به منظوری غیر از تولد یا در آوردن جنین مرده باشد" [ص ۵، یکی از خصایص بزه سقط جنین این است که مجازات آن بر حسب اینکه جنین مربوط به کدام یک از دوران تکامل است متفاوت بوده و دارای مراتبی است به طوری که دیه نطفه که در رحم مادر مستقر شده و اولین گام در حصول کمال جنین است دو صدم دیه کامل (بند الف ماده ۷۱۶) و دیه جنینی که روح در آن دمیده شده است اگر پسر باشد، دیه کامل و اگر دختر باشد نصف آن و اگر مشتبه باشد، سه چهارم دیه کامل است (بند ج ماده ۷۱۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲).

مقررات مربوط به سقط جنین عمدی در مواد ۶۲۲ (۵۸۳) و ۶۲۳ (۸۵۴) و ۶۲۴ (۸۵۵) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) پیش بینی و جرم انگاری شده است. که در این مقاله قصد بررسی مقررات مزبور مربوط به سقط جنین در قانون مجازات اسلامی ایران و قانون مجازات جمهوری عربی مصر را داریم. که وجوه اختلاف و تشابه بزه سقط جنین در قانون هر دو کشور را بررسی خواهیم کرد.

۱- تعریف سقط جنین در فقه

واژه "جنین" از نظر لغوی به معنای هر چیز پوشیده و مستور است و به بچه تا زمانی که در شکم مادر است جنین اطلاق می شود بنابراین محصول حاملگی را که مبدا آن استقرار نطفه در رحم و انتهای آن « لحظه ماقبل ولادت است به دلیل اینکه به وسیله "زهدان" مادر پوشیده شده است جنین نام دارد.

فقه های امامیه نیز جنین را به همین معنا استعمال کرده اند فقها در کتاب های فقهی خود به ندرت تعریفی از جنین ارائه نموده اند و در بحث دیه جنین معمولاً به ذکر مراحل مختلف جنین و میزان مجازات آن بسنده نموده اند، شهید ثانی در این مورد می فرماید: "الجنین هو الحمل فی بطن امه و سمی به لاستتاره فیه، من الاجتنان و هو الستر فهو بمعنی المفعول" جنین همان حمل در شکم مادر است که به خاطر استتار و پوشیده بودن آن « در شکم مادر، به این نام خوانده می شود. [ص ۴۷، ۲].

۲- ادله موافقان سقط جنین

موافقان و مخالفان سقط جنین، از یک سرزمین، یک طبقه اجتماعی، یک طرز تفکر و مکتب خاصی نیستند، از این رو، هر گروه، متناسب با آرا و عقاید خویش، برای جواز یا عدم جواز سقط جنین، دلایلی ارائه می دهند. اهم مواردی که موافقان سقط جنین، برای بیان ضرورت تشریح و قانونی شدن سقط جنین بیان کرده اند عبارتند از:

۲-۱- حقوق و آزادی زن

موافقان سقط جنین و از جمله مدعیان طرفداری از حقوق بشر و طرفداران حقوق زن و فمینیستها بر این باورند که: یکی از مصادیق آزادی و حقوق بشر، مساله آزادی روابط جنسی است به شکلی که جوامع امروزی، بدون توجه به تعالیم دینی این امر را پذیرفته و مسلم قلمداد کرده اند، انسانها باید بتوانند از آزادی های لازم بهره مند شوند و بدین منظور، باید تسهیلات لازم برای برخورداری از حقوق و آزادی آنان فراهم شده، هرگونه مانعی از سر راه برداشته شود.

۲-۲- حفظ جان مادر

در دوران گذشته، میلیونها زن در دوران بارداری به دلایل مختلف جان خود را از دست داده اند، در حالی که در زمان حاضر ضرورت دارد بشر متمدن، نسبت به رعایت حقوق مادران، دقت نموده و حساسیت بیشتری مبذول دارد و از تلفات بیشتر زنان جلوگیری کند و در مواردی که حیات مادر در معرض تهدید قرار می گیرد، بدون هیچ گونه تردیدی سقط جنین مشروع قلمداد شود.

۲-۳- حفظ سلامت جسمی و روانی مادر

موافقان در مواردی نیز که سلامت روانی یا جسمی مادر در معرض تهدید باشد، برای رعایت حقوق بشر و حقوق زن، اجازه سقط جنین می دهند، و البته بدیهی است که این عنوان، مبهم و دایره آن بسیار وسیع است، زیرا حفظ سلامتی مادر و به عبارت دیگر، جلوگیری از ضرر به سلامتی وی، از نظر شدت و ضعف دارای مصادیق گوناگونی است.

۲-۴- زنا یا به عنف

زنا نیز ممکن است به تراضی یا به عنف و یا با محارم صورت گیرد برخی موافقان بدون قید و شرط و برخی در موارد استثنایی و تحت شرایطی، زنا یا به عنف و یا محارم را مجوز سقط جنین می دانند، مثل کشور فنلاند که در چنین مواردی مشروط به اینکه عمر جنین از دوازده هفته تجاوز نکرده باشد اجازه سقط جنین می دهد. [ص ۸۱، ۸۴، ۹۱، ۳]

۳- سقط جنین در پزشکی قانونی

در پزشکی قانونی خروج عمدی یا خود بخودی جنین را، قبل از آنکه قادر به زندگی در خارج رحم باشد، سقط جنین می گویند. معمولاً اگر جنین قبل از ۲۰ هفتهگی از رحم خارج شود، قابلیت حیات در بیرون از رحم را نخواهد داشت. سقط جنین بر چهار نوع است: سقط جنین خود به خودی، سقط جنین درمانی یا طبی، سقط جنین جنایی، سقط جنین ضربه ای. [ص ۲۷۵، ۴]

۴- ضرورت عنصر قانونی

یکی از مهمترین اصول برای تحقق جرم وجود نص قانونی یا حکم می باشد که اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها در اسلام نیز پذیرفته شده است در شریعت اسلام برای تحقق جرم وجود ارکان زیر ضرورت دارد ۱- وجود نص قانونی یا حکم ۲- فعل خارجی ۳- شرایط عامه تکلیف شامل (عقل، بلوغ، اختیار، آگاهی) است [ص ۴۷، ۵] لزوم شرط یا رکن قانونی برای تحقق جرم، از مهمترین وسایل تضمین حقوق و آزادی های فردی و اجتماعی است. [ص ۲۲۹، ۶]

۵- عنصر قانونی جرم سقط جنین بواسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله

ماده ۶۲۲ (۸۵۳) قانون مجازات اسلامی تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ مقرر می دارد: "هرکس عالماً عامداً به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد."

۶- عنصر مادی جرم

ماهیت عنصر مادی جرم عبارت است از اقدام خلاف قوانین کیفری، این اقدام که موجب تحقق جرم می شود و تجلی خارجی فکر خطاکارانه مجرم است در لسان حقوقی به آن پیکر جرم هم گفته می شود و ممکن است به صورت یک فعل مثبت و فیزیکی در عالم خارج باشد و ممکن است به شکل منفی یا ترک فعل، قصد ارتکاب جرم بدون انجام هیچ گونه عمل مادی قابل تعقیب و مجازات نمی باشد زیرا اصولاً موارد مزبور به تنهایی قابل کشف نیستند. [ص ۱۷۷، ۸]

۷- عنصر مادی جرم سقط جنین

برای تحقق عنصر مادی جرم سقط جنین یا حمل، انجام هر نوع فعل مثبت مادی بر روی زن حامله، خواه از طریق مباشرت و خواه از طریق معاونت کافی است. [ص ۲۰۰، ۹]

ماده ۶۲۳ قانون مجازات اسلامی "تعزیرات" مصوب ۱۳۷۵ مقرر می دارد: "هرکس به واسطه دادن ادویه یا وسایل دیگری موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یک سال حبس محکوم می شود و اگر عالما و عامدا زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه ماه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر این که ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر باشد و در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد همچنین ماده ۶۲۴ قانون مزبور نوعی معاونت در جرم را به صورت جرم مستقلی شناخته و مقرر می دارد: "اگر طبیب یا ماما یا دارو فروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا مامایی یا جراحی یا دارو فروشی اقدام می کنند وسایل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دوتا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت."

بدیهی است در جرایم تعزیری مزبور در مواردی که مباشر و شرکای جرم در سقط جنین یا حمل، افرادی غیر از خود زن حامل باشند، شخص وی نیز لاقال با تمکین به سقط جنین یا حمل توسط دیگری به عنوان تسهیل وقوع جرم "عامداو عالما" معاون جرم تلقی و مستوجب تعزیر است.

مواد ۶۲۳ و ۶۲۴ قانون مجازات اسلامی "تعزیرات" به ادویه و وسایل اسقاط جنین اشاره نموده است. ادویه وسایل مزبور حصری نبوده و به طور کلی به دو دسته قابل تقسیم است.

الف- وسایل فیزیکی مانند صدمه جسمی با اذیت و آزار و ضرب و جرح و همچنین استفاده از وسایل و ابزار جراحی برای تراشیدن انساج و غیره.

ماده ۶۲۲ قانون مجازات اسلامی در همین جهت مقرر می دارد: "هرکس عالما و عامدا به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد."

ب- وسایل شیمیایی
وسایل شیمیایی مانند استعمال ادویه و ماکولات و مشروبات و امثال آنها [۹، ص ۲۰۱] در سقط جنین جنایی ملاک سقط شدن جنین، سلب حیات آن است نه اخراج آن، هرچند که جنین سلب حیات شده ممکن است پیش از موعد خارج شود و صرف اخراج پیش از موعد جنین را نمی توان سقط جنین دانست همچنین ممکن است زنی جنینی را که قبلا حیات خود را از دست داده به دنیا بیاورد یعنی زایمان کند، پس صرف اخراج غیر طبیعی هم ملاک سقط جنین نخواهد بود و به نظر می رسد که خاتمه زمان حاملگی بهترین راه برای تشخیص سقط جنین باشد. [۱۰، ص ۳۳۹]

چنانچه جنین از قبل مرده باشد یا زن اساسا حامل نباشد سقط جنین منتفی است در اسقاط جنین عمدی، مرتکب باید علم به حامل بودن زن داشته باشد و با قصد سقط جنین اقدام نماید و در صورتی که بدون اطلاع از حامل بودن وی و بدون اینکه نتایج حاصله قابل پیش بینی باشد عمل وی منجر به سقط حمل شود، مرتکب مشمول مقررات سقط جنین عمدی نبوده و ممکن است عمل وی حسب مورد شبه عمدی یا خطای محض باشد. سقط جنین جرمی است مقید که نتیجه آن «سقط شدن جنین است. باید بین فعل مرتکب و سقط شدن جنین رابطه علیت وجود داشته باشد. [۱۰، ص ۳۳۹]

برای تحقق عنصر مادی جرم سقط جنین، انجام هر نوع فعل مثبت مادی بر روی زن حامله خواه از طریق مباشرت و خواه از طریق معاونت کافی است. [۱۱، ص ۱۸۸]

۸- عنصر معنوی جرم

برای آنکه جرمی محقق شود، کافی نیست عمل پیش بینی شده، به موجب قانون جزا در خارج واقع شود بلکه علاوه بر آن لازم است عامل از روی اراده مرتکب عمل شده باشد به عبارت دیگر برای تحقق جرم لازم است میان عملی که قانونا قابل مجازات است و شخص عامل، رابطه روانی موجود باشد و آن رابطه اراده است [۱۲، ص ۳۹۶]

در تحقق عنصر معنوی یا روانی وجود دو عامل ضرورت دارد: "اراده ارتکاب فعل و قصد مجرمانه (سوءنیت) [۱۳، ص ۴۲۰] ۱- اراده ارتکاب فعل: از نظر لغوی، اراده عبارت است از خواستن، طلب کردن، قصد و آهنگ و عزم [۱۲، ص ۳۹۷] از نظر حقوقی سه اصطلاح "اصل آزادی اراده"، "اصل استقلال اراده" و "اصل حاکمیت اراده" به کار گرفته شده و «عبارت است از تاثیر اراده افراد در روابط اشخاص در زندگی قضایی [۱۴، ص ۴۲] در کلیه جرایم اعم از عمدی یا غیر عمدی اراده ارتکاب فعل وجود دارد و قانونگذار فقط انجام عمل ارادی را مجازات می کند. در صورت فقدان اراده ارتکاب فعل، تحقق جرم منتفی است. [۱۳، ص ۴۲۱] ۲- قصد مجرمانه (سوءنیت): قصد مجرمانه مترادف با سوءنیت است و آن اراده جهت یافته به مقاصد نهی شده در حقوق جزا می باشد [۱۲، ص ۴۴۰] سوءنیت، سوءقصد، عمد و علم در مواد مختلف قانون جزا به یک معنی که شامل قصد مجرمانه بوده به کار رفته است، عمد عبارت است از هدایت اراده انسان به سوی منظوری که انجام یا عدم انجام آن را قانونگذار منع یا امر نموده است. [۱۳، ص ۴۲۳]

۹- عنصر روانی سقط جنین

سقط جنین یا سقط حمل ممکن است به صورت عمدی یا به صورت غیر عمدی انجام شود. سومین عنصر سقط جنین یا سقط حمل، قصد مجرمانه است. بنابراین این در اسقاط جنین عمدی، مرتکب باید علم به حامل بودن زن و به قصد سقط جنین اقدام نماید. در ایراد صدمه، در صورتی که صدمات و ضربات وارده بر یک زن آبستن بدون اطلاع از حامل بودن وی و بدون این که نتایج حاصله قابل پیش بینی باشد منجر به سقط حمل شود مرتکب مشمول مقررات سقط جنین عمدی نبوده و این قبیل موارد با احراز خطای مقصر به عنوان سقط جنین غیر عمدی (شبه عمد یا خطایی) مطرح می شود. در مورد سقط جنین عمدی باید احراز نمود که عمد ناظر به ایراد صدمه است و یا به سقط جنین در حالت اخیر باید سقط جنین را عمدی تلقی نمود. [ص ۲۰۲، ۹]

۱۰- کیفر سقط جنین یا حمل در مراحل مختلف حیات

سقط جنین یا سقط حمل مستلزم انعقاد نطفه در داخل رحم است که بر اثر عمل مادی باید از آن جدا شده و خارج گردد. بنابراین در حال حاضر اتلاف نطفه بارور شده و در خارج رحم با توجه به مقررات جاری سقط جنین تلقی نمی شود. [ص ۱۵، ۸۶]

۱۰-۱- کیفر سقط جنین یا سقط حمل مستوجب دیه

ماده ۷۱۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ برای سقط جنین در هر یک از مراحل حیات جنین دیه معینی را به شرح زیر پیش بینی نموده است:

الف- نطفه ای که در رحم مستقر شده است، دو صدم دیه کامل.

ب- علقه که در آن جنین به صورت خون بسته در می آید، چهار صدم دیه کامل.

پ- مضغه که در آن جنین به صورت توده گوشتی در می آید، شش صدم دیه کامل

ت- عظام که در آن جنین به صورت استخوان در آمده لکن هنوز گوشت روییده نشده است، هشت صدم دیه کامل.

ث- جنینی که گوشت و استخوان بندی آن تمام شده ولی روح در آن دمیده نشده است یک دهم دیه کامل

ج- دیه جنینی که روح در آن دمیده شده است اگر پسر باشد، دیه کامل و اگر دختر باشد نصف آن و اگر مشتبّه باشد، سه چهارم دیه

کامل."

از نظر مسولیت پرداخت، دیه سقط جنین در موارد عمد و شبه عمد بر عهده جانی است و در موارد خطا محض بر عاقله اوست خواه جنین روح پیدا کرده باشد و خواه نکرده باشد (ماده ۴۹۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰)

سقط جنین توسط خود زن نیز مستلزم پرداخت دیه است ماده ۷۱۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مقرر می دارد: "هرگاه زنی جنین خود را، در هر مرحله ای که باشد به عمد، شبه عمد یا خطا از بین ببرد، دیه جنین، حسب مورد توسط مرتکب یا عاقله او پرداخت می شود.

تبصره- هرگاه جنینی که بقای آن برای مادر خطر جانی دارد به منظور حفظ نفس مادر سقط شود، دثابت نمی شود."

طبق ماده ۷۱۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، "هرگاه در اثر جنایت وارد بر مادر، جنین از بین برود، علاوه بر دیه یا ارش جنایت بر مادر، دیه جنین نیز در هر مرحله ای از رشد که باشد پرداخت می شود." هرگاه چند جنین در یک رحم باشند سقط هر یک از آنها، دیه جداگانه دارد (ماده ۷۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲) دیه اعضا و دیگر صدمات وارده بر جنین در هر مرحله ای که استخوان بندی آن کامل شده ولی روح در آن دمیده نشده است به نسبت دیه جنین در این مرحله محاسبه می گردد و بعد از دمیده شدن روح، حسب جنسیت جنین، دیه محاسبه می شود و چنانچه بر اثر همان جنایت جنین از بین برود، فقط دیه جنین پرداخت می شود. (ماده ۷۲۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲) ماده ۷۲۱ قانون مزبور، موضوع سقط غیر جنین را از زن ضمن صدمه بروی پیش بینی و مقرر می دارد: "هرگاه در اثر جنایت و یا صدمه، چیزی از زن سقط شود که به تشخیص کارشناس مورد وثوق، منشا انسان بودن آن ثابت نگردد، دیه و ارش ندارد لکن اگر در اثر آن، صدمه ای بر مادر وارد گردد، حسب مورد دیه یا ارش تعیین می شود."

۱۰-۲- کیفر سقط جنین یا سقط حمل تعزیری

۱-۲-۱- دلالت به سقط حمل: ماده ۶۲۳ (۸۵۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ "تعزیرات" مقرر می دارد:

"هرکس به واسطه دادن ادویه یا وسایل دیگری موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یکسال حبس محکوم می شود و اگر عالما و عامدا زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد

شدمگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر می باشد و در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد."

قانون جزای جمهوری عربی مصدر ماده ۲۶۱ مقرر می دارد: "هرکس عمداً به وسیله دادن ادویه یا استفاده از وسایل دیگر موجب سقط جنین زنی شود یا او را به سقط جنین راهنمایی و دلالت کند اعم از اینکه با رضایت یا بدون رضایت آن زن باشد به حبس محکوم می گردد."

ماده ۲۶۲ قانون مزبور مقرر می دارد: "هر زن حامله ای که با علم و اطلاع، به دریافت ادویه مذکور رضایت دهد یا به استفاده از وسایل اشاره شده سابق راضی باشد یا از دیگری برای استفاده از این وسایل تمکین نماید و سبب اسقاط حمل خود گردد به مجازات مقرر در ماده قبل محکوم می گردد." [۱۶، ص ۱۳۸]

۲-۲-۱۰- سقط جنین به مباشرت و راهنمایی طبیب یا قابله یا دارو فروش:

ماده ۶۲۴ (۸۵۵) قانون مجازات اسلامی تعزیرات مصوب ۷۵ مقرر می دارد: "اگر طبیب یا ماما یا دارو فروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا مامایی یا جراحی یا دارو فروشی اقدام می کنند وسایل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت."

ماده ۲۶۳ قانون مجازات جمهوری عربی مصر بیان می دارد: "هرگاه طبیب یا جراح یا دارو فروش یا ماما موجب سقط حمل زن حامله ای شوند به مجازات زندان مشدد محکوم می شوند." [۱۶، ص ۱۳۸] ماده ۱۴ قانون مجازات مصر زندان مشدد را پیش بینی و تعریف کرده است و بیان می دارد: "زندان ابد و زندان مشدد عبارتند از زندانی کردن محکوم علیه در یکی از زندانهای که قانون تعیین کرده است و به کار و داشتن محکوم علیه به کارهای معینی که دادگاه تعیین می کند. اگر مجازات حبس ابد باشد برای تمام دوران و اگر مشدد باشد تا زمان حکم است. مدت زمان حبس مشدد از ۳ سال کمتر از ۱۵ سال بیشتر نمی باشد، مگر در موارد مخصوصی که در قانون پیش بینی شده باشد [۱۶، ص ۲۵] و منظور از مجازات حبس در ماده ۱۸ قانون مجازات مصر به صراحت تعریف و پیش بینی شده است که مقرر می دارد: "مجازات حبس عبارت است از محبوس کردن محکوم علیه در یکی از زندان های مرکزی یا زندان های عمومی به میزان محکومیت وی و نباید مدت آن کمتر از ۲۴ ساعت و بیشتر از ۳ سال باشد مگر در شرایط مخصوص که در قانون مقرر شده است." [۱۶، ص ۲۶]

۳-۲-۱۰- سقط جنین عمدی با ایراد ضرب و یا اذیت و آزار زن حامله:

برابر ماده ۶۲۲ (۸۵۳) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات مصوب ۷۵): "هرکس عالماً عمداً به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد."

در همین خصوص ماده ۲۶۰ قانون مجازات مصر مقرر می دارد: "هرکس عمداً به وسیله ضرب و هرنوع اذیت و آزار موجب سقط جنین زنی شود به زندان مشدد محکوم می شود." که در ماده ۱۴ قانون مزبور مدت زمان حبس مشدد از ۳ سال کمتر از ۱۵ سال بیشتر نمی باشد. لازم به ذکر است که شروع به جرم سقط جنین در قانون مجازات جمهوری عربی مصر مجازات ندارد (ماده ۲۶۴ قانون مجازات جمهوری عربی مصر). [۱۶، ص ۱۳۸]

نتیجه گیری

حقوق جزای ایران از سقط جنین هم مانند بسیاری از جرایم و موضوعات کیفری تعریفی بدست نداده است که شایسته بود قانونگذار ابتدا سقط جنین را تعریف می کرد سپس به ضمانت اجرای کیفری می پرداخت. شاید جامع ترین تعریف حقوقی آن از بین بردن آگاهانه حیات جنین - خارج کردن عمدی از رحم به منظوری غیر از تولد یا در آوردن جنین مرده باشد."

مقررات مربوط به سقط جنین عمدی در مواد ۶۲۳، ۶۲۲ و ۶۲۴ قانون مجازات اسلامی "تعزیرات" پیش بینی و جرم انگاری شده است. سقط جنین موافقانی دارد و معتقدند که این فعل جز حقوق و آزادی زن و برای حفظ جان مادر و حفظ سلامت جسمی و روانی مادر ضروری است.

در پزشکی قانونی خروج عمدی یا خود به خودی جنین را ، قبل از آنکه قادر به زندگی در خارج رحم باشد، سقط جنین می گویند معمولاً اگر جنین قبل از ۲۰ هفتهگی از رحم خارج شود، قابلیت حیات در بیرون از رحم را نخواهد داشت. برای تحقق عنصر مادی جرم سقط جنین یا حمل ، انجام هر نوع فعل مثبت مادی بر روی زن حامله ، خواه از طریق مباشرت و خواه از طریق معاونت کافی است.

در سقط جنین ملاک سقط شدن جنین، سلب حیات آن است نه اخراج آن هر چند که جنین سلب حیات شده ممکن است پیش از موعد خارج شود و صرف اخراج پیش از موعد جنین را نمی توان سقط جنین دانست.

چنانچه جنین از قبل مرده باشد یا زن اساساً حامل نباشد سقط جنین منتفی است در اسقاط جنین عمدی ، مرتکب باید علم به حامل بودن زن داشته باشد و با قصد سقط جنین اقدام نماید و در صورتی که بدون اطلاع از حامل بودن وی و بدون اینکه نتایج حاصله قابل پیش بینی باشد عمل وی منجر به سقط حمل شود، مرتکب مشمول مقررات سقط جنین عمدی نبوده و ممکن است عمل وی حسب مورد شبه عمدی یا خطای محض باشد.

سقط جنین یا سقط حمل مستلزم انعقاد نطفه در داخل رحم است که بر اثر عمل مادی باید از آن جدا شده و خارج گردد. بنابراین در حال حاضر اتلاف نطفه بارور شده و در خارج رحم با توجه به مقررات جاری سقط جنین تلقی نمی شود.

قانون مجازات جمهوری عربی مصر نیز سقط جنین را تعریف نکرده است و مقررات و افعال مشابهی همانند دادن ادویه یا استفاده از وسایل دیگر و نیز نیز برای طیب یا جراح یا دارو فروش یا ماما که اقدام به سقط جنین می کنند ضمانت اجرای کیفری پیش بینی کرده است.

تفاوت بین قانون مجازات اسلامی ایران و قانون مجازات جمهوری عربی مصر در این است که قانونگذار مصری به صراحت در ماده ۲۶۲ قانون مجازات مصر برای زن حامله که با علم و اطلاع از ادویه و یا وسایل سقط جنین استفاده کند ضمانت اجرای کیفری حبس را معین کرده است در حالی که در قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران چنین مقرره ای وجود ندارد و فقط زن را به پرداخت دیه محکوم می کند.

منابع و مراجع

- [۱] دیوسالار، نادر، «سقط جنین»، مجله علمی پزشکی قانونی، بیست و ششم، ۱۳۸۱
- [۲] نوذری فردوسی، محمد، «سقط جنین در حقوق اسلامی و فمینیسم»، مجله علمی پژوهشی نامه مفید، هفتم، ۱۳۸۴
- [۳] طبیبی جبلی، مرتضی، «بررسی و نقد نظریه جواز سقط جنین از منظر فقهای امامیه»، مجله علمی پژوهشی نامه مفید، سی و هفتم، ۱۳۸۲
- [۴] گودرزی، فرامرز، کیانی، مهرزاد، پزشکی قانونی، چ سوم، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۵
- [۵] سرخه، محمود، بررسی تطبیقی جرم سرقت مقرون به ازار در حقوق ایران و جمهوری خلق چین، چ اول، آبادان، انتشارات هرمنوتیک، ۱۳۹۳
- [۶] گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای عمومی ج هشتم، چ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۴
- [۷] حجاریان، محمدحسن، بررسی تطبیقی تخریب کیفری در حقوق ایران و کشورهای اسلامی، چ اول، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۸
- [۸] گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی (۱-۲-۳)، تهران، نشر میزان، ۱۳۷۸
- [۹] گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، چ دوازدهم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵
- [۱۰] گلدوزیان، ایرج، محشای قانون مجازات اسلامی، چ دوم، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۲
- [۱۱] گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، چ هفتم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۱
- [۱۲] شامبیاتی، هوشنگ، حقوق جزای عمومی ج اول، چ پانزدهم، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۸
- [۱۳] گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای عمومی ایران، ج اول، چ هشتم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۴
- [۱۴] جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، انتشارات ابن سینا، ۱۳۴۶
- [۱۵] شهیدی، مهدی، «وضعیت حقوقی کودک آزمایشگاهی» نشریه دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، دوره دوم، ۱۳۶۵
- [۱۶] حجاریان، محمدحسن، قانون مجازات جمهوری عربی مصر، چ اول، تهران، انتشارات طرح نوین اندیشه، ۱۳۹۰